

Michał Parczewski
Elżbieta Pohorska-Kleja

Archeologiczne badania poszukiwawcze nad górnym Sanem w 1979 r.

W dniach 15—20 października 1979 r. przeprowadzono archeologiczne badania powierzchniowe nad górnym Sanem. Pracami kierował dr M. Parczewski z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego przy współudziale mgr E. Pohorskiej-Kleja z Muzeum Okręgowego w Krośnie. W ekspedycji uczestniczyli studenci II roku archeologii UJ: J. Bagińska, A. Bułdys, M. Dudek, M. Honkisz, J. Karaś, M. Kurgan, J. Pieczonka, M. Roczniak, R. Rusek i P. Skupiewski. Przedsięwzięcie zostało sfinansowane ze środków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krośnie¹.

Relacjonowane badania stanowiły kontynuację poszukiwań zmierzających do archeologicz-

nego rozpoznania doliny środkowego i górnego Sanu². W toku niniejszych prac spenetrowano lewobrzeżne doliny Sanu na odcinku Wara-Mrzyglód, zwracając szczególną uwagę na zachowane miejscami płaty młodoplejstoczeńskiej (Würm) terasy nadzalewowej, którą od terasy dennej zazwyczaj oddziela próg terenowy o wysokości najczęściej 5—10 m. Przeszukiwano również krawędź i zbocza strefy wysoczyznowej oraz fragmentarycznie terasę denną. Obserwację utrudniało niekiedy zalesienie terenu, zwłaszcza na zboczach wysoczyzny. Ponadto wskutek znacznego przesuszenia gleby wobec kilkutygodniowego braku opadów, wystąpiło w pierwszej fazie badań (odcinek Wara-Temeszów) zjawisko

gorszej „widzialności” materiałów archeologicznych zalegających na powierzchni gruntu. Warunki te poprawiły się znacznie w dalszej fazie badań, po intensywnych opadach deszczu (odcinek Temeszów-Mrzyglód).

W trakcie poszukiwań odkryto 18 nowych stanowisk archeologicznych na obszarze sześciu miejscowości: (Świerczewo dawn. Hłomcza, Łodzina, Mrzyglód, Niewistka, Temeszów, Witryłów), uzyskano informacje o dwóch stanowiskach w miejscowości Wara oraz zweryfikowano dwa wcześniej znane znaleziska z Krzemiennej i Temeszowa. Szczególne zagęszczenie stanowisk stwierdzono na stosunkowo krótkim odcinku doliny Sanu w rejonie wsi Łodzina, Świerczewo i Mrzyglód, gdzie zlokalizowano ich czternaście. Wiąże się to zapewne z obecnością dość rozległych, pokrytych urodzajnymi glebami płatów terasy nadzalewowej, a także z dogodniejszymi warunkami obserwacji. Tutaj też ujawniono stanowiska zawierające największą ilość materiału (Świerczewo stan. 1, 2).

Prawie wszystkie znaleziska zawierały materiał prahistoryczny, przy czym w trzech przypadkach (Łodzina stan. 5, Świerczewo stan. 4, 6) nie zdołano określić nawet przybliżonej chronologii. Na terenie dwóch stanowisk (Niewistka stan. 2 i Łodzina stan. 1) odkryto niewielkie odłupki wykonane z żółtawej odmiany łupku (określanej niekiedy jako „dynowski” margiel krzemionkowy), służącego w neolicie i enolicie do wyrobu siekier i toporów. W Warze uzyskano niezbyt zresztą dokładne informacje o lokalizacji znalezisk topora kamiennego i siekierki krzemiennej, które są przechowywane w izbie

pamięci w miejscowej szkole. Zdołano uściślić miejsce znalezienia eneolitycznego topora miedzianego z Krzemiennej.

Epoka brązu wraz z wczesną epoką żelaza jest reprezentowana przez materiały z miejscowości Mrzyglód (stan. 1, 3); ponadto zachodzi prawdopodobieństwo takiej chronologii w odniesieniu do stanowisk: Łodzina stan. 2, 4, Mrzyglód stan. 2 oraz Witryłów stan. 2, 3.

Zabytki z okresu wpływów rzymskich wystąpiły na stanowiskach: Świerczewo stan. 1, 2 i Temeszów stan. A. Na największą uwagę zasługuje stan. 1 w Świerczewie, gdzie znaleziono ceramikę zarówno z wczesnego okresu wpływów rzymskich (jest to jedno z najgłębiej sięgających w Karpaty stanowisk wczesnorzymskich), jak i z późnej fazy tego okresu.

Osadnictwo wczesnośredniowieczne, datowane przede wszystkim na X—XII w., koncentrowało się na terenie dzisiejszego Świerczewa i Mrzyglodu (Świerczewo stan. 1, 2, 3 i zapewne 5 oraz Mrzyglód stan. 1).

Podobnie grupowały się znaleziska pochodzące z późnego średniowiecza (Łodzina stan. 3, Świerczewo stan. 1, 3 i zapewne 5 oraz Mrzyglód stan. 2). Należy też odnotować wyjątkowo duże skupienie ułamków naczyń nowożytnych (XVII—XVIII w. ?) na terenie stan. 1 w Mrzyglodzie.

Znaczna część stanowisk odkrytych w toku niniejszych prac jest bezpośrednio zagrożona przez projektowane inwestycje wodne (zbiornik Niewistka), a zatem kwalifikuje się do podjęcia badań ratowniczych.

Przypisy

¹ Materiały z badań oraz szczegółowe sprawozdanie złożono w Dziale Archeologicznym Muzeum Okręgowego w Krośnie.

² M. Parczewski, *Badania poszukiwawcze w rejonie Kotliny Dynowskiej*, „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za lata 1973—1975”, Rzeszów 1979, s. 156—161; A. Koperski, M.

Parczewski, *Wyniki powierzchniowych badań archeologicznych nad środkowym Sanem w 1975 roku*, „Acta Archaeologica Carpathica”, XVII, 1977, s. 207—222; tychże, *Wyniki powierzchniowych badań archeologicznych nad środkowym Sanem w r. 1976*, „Acta Archaeologica Carpathica”, XX, 1980, s. 129—141.

1979 DURCHGEFÜHRTE ARCHÄOLOGISCHE SUCHARBEITEN AM OBERLAUF DES SAN

Resümee

Die beschriebenen Untersuchungen waren eine Fortsetzung der Sucharbeiten, die der Erkundung des Tals am Mittel- und Oberlauf des San dienten. Bei den be-

sprochenen Recherchen wurde das am linken Ufer gelegene San-Tal auf dem Abschnitt zwischen den Ortschaften Wara und Mrzyglód in der Wojewodschaft Krosno

(Karpatenvorland) penetriert. Dabei entdeckte man 18 neue archäologische Fundstellen auf dem Gelände von sechs Ortschaften (Łodzina, Mrzyglód, Niewistka, Świerczewo — früher Hłomcza — Temeszów und Witryłów), brachte Genaueres über zwei Fundstellen in der Ortschaft Wara in Erfahrung und überprüfte zwei zuvor bekannte Fundstätten in Krzemienna und Temeszów.

Dicht nebeneinander liegen die Fundstellen auf den fruchtbaren Böden der am Wasserbecken in der Gegend der Dörfer Łodzina, Świerczewo und Mrzyglód gelegenen Terrasse. Es wurden vier Fundplätze mit Steinerzeugnissen aus der Jungsteinzeit identifiziert.

Genauer geortet wurde die Fundstelle eines aus der Jungsteinzeit stammenden Kupferbeils aus Krzemienna. Die Bronze- und die ältere Eisenzeit werden von zwei und aller Wahrscheinlichkeit nach von weiteren fünf Fundorten repräsentiert.

Gegenstände aus der Zeit der römischen Einflüsse wurden in zwei Fundstätten ausgegraben. Das frühmittelalterliche Siedlungswesen, das vor allem aus dem 10—13. Jahrhundert datiert, konzentrierte sich auf dem Territorium des heutigen Świerczewo und Mrzyglód (fünf Fundstellen). Ebenfalls fünf Fundstellen lassen sich aus dem Spätmittelalter datieren.